

استناد به داده پیام ها و جایگاه تدلیس در دعاوی تجارت الکترونیکی

فاطمه مومنی^۱، میلاد مخی زاده^۲

^۱ کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی گرگان، گلستان، ایران

^۲ کارشناس ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی گرگان، گلستان، ایران

چکیده

پیشرفت فناوری ارتباطات و اطلاعات، قواعد حقوقی جدیدی را نیز به وجود آورده است. قواعدی که از نظر حقوقی، مستلزم بررسی موضوعات حقوق عام و خاص و نیز لحاظ آئین دادرسی خاص و استناد پذیری داده های الکترونیکی در پاره ای از موارد منحصر به فرد می باشد. در این رابطه در ایران نیز قانون تجارت الکترونیکی (ق.ت.ا) به تصویب رسیده است که در برخی مواد به استناد پذیری داده های الکترونیکی اشاره نموده است. همچنین قراردادهای منعقد در محیط مجازی، همچون قراردادهای عادی مستلزم ایجاب و قبول از سوی متعاملین می باشد و از آنجا که اینگونه قراردادها در یک محیط مجازی و بدون حضور فیزیکی متعاملین انجام میگیرد، بنابراین امکان تشخیص هویت طرف مبادله سخت میگردد و در این بین ممکن است تخلفاتی عمدی یا غیرعمدی در این گونه معاملات اعم از عیوب کالا و یا تلف شدن کالا و غیره به وجود بیاید که در پژوهش حاضر به بررسی مسئولیت متعاملین با توجه به اینکه اینگونه قراردادها احکام خاص خود را می طلبد، بر طبق قانون نمونه آنسیترال در زمینه تجارت الکترونیکی مصوب ۱۹۹۶ و همچنین قانون تجارت الکترونیک ایران مصوب ۱۳۸۲ خواهیم پرداخت. این پژوهش با بررسی مفهوم داده پیام و استناد پذیری آن و سایر مفاهیم مرتبط با آن به بیان جایگاه این ادله در حقوق ایران و حقوق بین المللی می پردازد. نتیجه تحقیق نشان می دهد که داده های پیام همانند ادله سنتی (اقرار، سند، شهادت و ...) قابلیت استناد پذیری در محاکم و مراجع ذیصلاح را دارند و بنابراین می توان گفت از این حیث (اصل استناد پذیری داده پیام و ادله) توسعه ای در خور حادث گردیده است.

واژه های کلیدی: داده پیام، قرارداد الکترونیکی، قانون تجارت الکترونیکی، ادله اثبات، تدلیس.

۱- مقدمه

در نظام‌های حقوقی، نحوه چگونگی استناد و پذیرش ادله که در دعاوی حقوقی و جزایی پیش خواهد آمد یکی از چالش‌های مهم و اساسی جامعه امروزی محسوب می‌شود. در نظام ادله اثبات دعوا در اکثریت مطلق کشورهای جهان پس از اقرار، دلایل کتبی یا نوشته از اهمیت غیر قابل انکاری برخوردار هستند. با تحولاتی که در تجارت الکترونیک به وقوع پیوسته است، آنچه بیشتر به چشم می‌خورد آن است که هم اکنون در دادگاه‌ها قواعد عام راجع به نحوه استناد پذیری ادله الکترونیکی کدامند؟ آنچه در بادی امر به نظر می‌رسد اینکه اقامه به دلایل الکترونیکی مطابق قواعد سنتی اثبات دعوی فاقد قابلیت استناد پذیری هستند. لیکن با کمی تأمل می‌توان گفت استنادپذیری به دلایل الکترونیکی در قالب سند یا امارات منعی نداشته، ولی می‌بایست آن را در قالب و فضای الکترونیکی بررسی و جست و جو نمود. امروزه «داده پیام» به عنوان یک سند، قابلیت استناد پذیری داشته و به طور محسوسی از گردش کاغذ و دلایل کاغذی کاسته است. هرچند که این فناوری قادر به حذف کامل گردش کاغذ نمی‌باشد، ولی دامنه آن را روز به روز کاهش خواهد داد و همچنین زیر ساخت‌های کلید عمومی که براساس امضای دیجیتال و با استفاده از مراجع گواهی عمل می‌کنند، به یکی از مهمترین صور تصدیق هویت اشخاص مبدل گردیده است. امضای دیجیتال یا سایر فنون رمز نگاری ریاضی که زیر مجموعه‌های امضای الکترونیکی هستند چنین امری را ممکن می‌سازند.

با توجه به اینکه دعاوی مربوط به تجارت الکترونیک به دلیل نوظهور بودن این نوع تجارت دارای مصادیق جدیدی می‌باشد و همچنین روش‌های جدیدی در این نوع تجارت بوجود آمده است، می‌توان دریافت که نوع بررسی اینگونه دعاوی هم باید نسبت به دعاوی سنتی و ادله و اسنادی که در جهت اثبات حقی ارائه می‌شود، جدید باشد؛ لذا لازم و ضروری دانستیم که با ارائه مطالبی در این باب به این نتیجه برسیم که آیا داده پیام‌ها و ادله‌ای که در رابطه با این موضوع موجود می‌باشد، می‌توانند مورد استناد در دعاوی تجارت الکترونیک قرار گیرند که برای یافتن به پاسخی مطمئن به قوانین بین‌المللی در این رابطه رجوع شده تا بدین طریق مسیر برای دانشجویان و محققانی که در پی یافتن جوابی در این رابطه هستند، هموار گردد؛ بی‌گمان این نوع تحقیق و بررسی امری ضروری و بایسته است تا مسائل حقوقی جدید از هر حیث مورد بررسی قرار گیرند.

۲- روش پژوهش

در پژوهش پیش رو، روش توصیفی تحلیلی مورد استفاده قرار گرفته است. بدین نحو که برای یافتن منابع تحقیق و ارزیابی آنها و برای غنی‌تر شدن پژوهش از منابع کتابخانه‌ای و نیز از منابع اینترنتی (مقالات، نشریات و پایگاه‌های داده حقوقی) استفاده شده است.

۳- مفهوم داده پیام

داده پیام که جزء موضوعات اصلی قانون تجارت الکترونیک است و مبنای قانون مذکور بر آن نهاده شده است، در بند الف ماده ۲ قانون مذکور این‌گونه تعریف شده است: «داده پیام هر نمادی از واقعه، اطلاعات یا مفهوم است که با وسایل الکترونیکی، نوری و با فناوری‌های جدید اطلاعات تولید، ارسال، دریافت، ذخیره یا پردازش می‌شود». تعریف فوق هر نوع اطلاعاتی را اعم از نرم افزارهای رایانه‌ای، کالاهای الکترونیکی مانند کارهای صوتی، تصویری، کتب دیجیتال شده، اسرار تجاری الکترونیکی شده و ابزار و روش‌های رایانه‌ای و پایگاه‌های داده که بانک اطلاعاتی هستند را شامل می‌شود. این تعریف کلی و عام است. (بشیری و پور رحیم، ۱۳۹۰، ۴۳)

در تعریف قانون نمونه (قانون یوتا)^۱ از داده پیام، طیف نسبتاً وسیعی از اطلاعات که به طرق گوناگون الکترونیک، نوری یا وسایل مشابه تولید، ارسال، دریافت و ذخیره می شوند مانند و نه محدود به مبادلات استاندارد داده ها بین رایانه ها، پست الکترونیک، تلکس، تلگراف و ... مشمول این عنوان می شوند. پس از تعریف فوق، قانون نمونه در بند ۱ ماده ۶ چنین مقرر داشته: «۱- هرگاه قانون لازم بداند که اطلاعاتی به صورت کتبی باشد، آن اقتضاء در داده پیام، در صورتی که استفاده از اطلاعات موجود در آن برای مراجعات بعدی میسر باشد، برآورده خواهد شد. ۲- بند ۱ در هر دو موردی که محتوای داده پیام را یک تعهد تشکیل داده یا آنکه قانون صرفاً پیامدهایی را برای نبود نوشته مقرر کرده باشد، قابل اعمال خواهد بود. ۳- ...» (صادقی نشاط، ۱۳۹۴، ۵۱)

۴. مفهوم تدلیس

۴-۱. معنای لغوی تدلیس

تدلیس، لغتی است که از فقه و زبان عرب وارد زبان حقوقی ما شده است و در کتاب‌های لغت عربی به معنای پوشاندن و پنهان ساختن عیوب می‌باشد. (ابن منظور، ۱۴۰۵، ۸۶) ریشه این لغت کلمه «دلسه» به معنای تاریکی و ظلمت است. (همان، ۸۶) زیرا تدلیس کننده حقیقت امر را پوشانده و امر غیر واقعی را در نظر طرف مقابل واقعیت جلوه می‌دهد. (حسینی عاملی، بی تا، ۶۴۴) تدلیس در بیع و سایر معاملات به کتمان و پوشاندن عیب کالا از مشتری معنا شده است. (ابن منظور، پیشین، ۸۶)

در زبان انگلیسی کلمات چندی است که می‌تواند معادل تدلیس در زبان عربی قلمداد شود و در حقوق نیز کاربرد داشته باشد؛ مانند:

Fraud به معنای فریب، تقلب، حيله‌گری، گول زدن، مغبون ساختن و در معنای حقوقی اغفال عمدی شخص بدین منظور که وی حق قانونی خود را نسبت به ملک یا دارایی‌اش از دست بدهد و در فرهنگ اصطلاحات حقوقی به تقلب، کلاهبرداری، غبن و تدلیس ترجمه شده است. (فرهنگ اصطلاحات حقوقی انگلیس به فارسی، ۱۳۷۲، ۳۱)

Deceive (Deception) به معنای فریفتن، گول زدن، نیرنگ به کار بردن، وادار ساختن شخص به باور چیزی که حقیقت ندارد؛ (آریان پور کاشانی، ۱۳۷۷، ۱۳۱۵) در اصطلاح حقوقی نیز این کلمه به تقلب کردن، فریب دادن، اغفال کردن و تدلیس ترجمه شده است.

Mislead به اشتباه افکندن شخص می‌باشد؛ هر چند لازم نیست که همواره با فریب عمدی همراه باشد (مثل موردی که شخص به سبب علامت راهنمای نادرست اشتباها به راه دیگری منحرف شود).

Misrepresent به معنای بد نمایش دادن، غلط جلوه دادن و بد انجام وظیفه کردن (به عنوان نماینده) می‌باشد و در فرهنگ اصطلاحات حقوقی به معنای تدلیس، قلب واقعیت و القای شبهه آمده است. (همان، ۴۸)

۴-۲. تدلیس در اصطلاح

دست یازیدن به اعمالی که موجب فریب طرف معامله و در نتیجه اضرار مالی او باشد را «تدلیس» می‌گویند.^۲

۱. Uniform Electronic of Transactions Act(1996)- UTA.

۲. اعمال لزوماً در فعل خلاصه نمی‌شود بلکه همان گونه که برخی از اساتید تصریح کرده‌اند شامل آن نحوه گفتاری هم که در فریب معامل مقابل موثر و در نتیجه سبب اضرار به وی می‌باشد، نیز می‌شود. ر.ک. به: جعفری لنگرودی، دکتر محمد جعفر، دایره المعارف حقوق مدنی و تجارت، ج ۱، چاپ اول، بنیاد راستاد، تهران، ۱۳۵۷، ص ۷۲۲.

همان طور که گفته شد، تدلیس به معنای فریب دادن و پنهان کردن واقع است و معنای اصطلاحی آن نیز از معنای لغوی‌اش دور نیفتاده است. «پس هرگاه فروشنده مالی، برای فریفتن خریدار، وصفی موهوم را به کالای خود نسبت دهد یا عیبی را که در آن است بپوشاند، گویند در معامله تدلیس کرده است». (حسینی عاملی، پیشین، ۶۴۴) «بدین ترتیب در هر تدلیس نوعی تقلب و ریا وجود دارد و نیرنگ باز بی‌اعتنا به شرافت شغلی و درستکاری متعارف، از اعتماد طرف معامله برای گول زدن او استفاده می‌کند. به همین جهت تدلیس در قرارداد با کلاهبرداری قرابت دارد». (کاتوزیان، ۱۳۷۱، ۴۲۷)

در فقه اسلامی، تدلیس معمولاً ضمن بحث از مصادیق پراکنده آن در ضمن عقود معین مثل تدلیس ماشطه در نکاح و تصریه در بیع حیوان مطرح شده است و اکثر فقها به استقلال به بحث از تدلیس نمی‌پردازند و در مبحث خیارات نیز خیار تدلیس را به عنوان خیار مستقلی مطرح نمی‌سازند بلکه آن را از فروع خیار عیب یا خیار غبن می‌دانند. با این وجود، بعضی از فقها مانند شهید اول در لمعه و شهید ثانی در الروضه البهیة، خیار تدلیس را به استقلال مطرح ساخته‌اند؛ اما ایشان هم به بررسی همان مصادیقی از تدلیس پرداخته‌اند که فقهای دیگر در سایر مباحث، آن را عنوان کرده‌اند مانند شرط صفت کمالی در زن مثل سرخی صورت و بلندی مو (که سایر فقها در تدلیس ماشطه به آن پرداخته‌اند) یا تصریه در حیوان. در نوشته‌های فقها، تدلیس به دو شکل ممکن است صورت بگیرد: الف- اظهار چیزی که صفت کمالی را در عین مورد معامله (یا شخص طرف قرارداد) به ذهن خطور می‌دهد. ب- اخفای صفت نقصی که در مورد معامله وجود دارد. (عاملی، ۱۴۱۳، ۵۱۳)

صرف سکوت از نقص مورد معامله، اخفا محسوب نمی‌شود؛ بلکه باید اخفاکننده با وجود علم به نقص مورد عقد، نسبت به آن سکوت کند تا تدلیس صورت گیرد.^۱ شهید ثانی در الروضه البهیة در تعریف تدلیس آورده: «تدلیس کننده (مدلس) واقعیت را پنهان ساخته و امری را که واقعیت ندارد در نظر طرف مقابل می‌آورد. از این رو شرط کردن صفتی که می‌داند وجود ندارد- چه از جانب بایع باشد یا مشتری- تدلیس محسوب می‌شود.»^۲ علامه حلی در قواعد، تدلیس را زمانی دارای اثر می‌داند که باعث اختلاف قیمت شود^۳ و در مفتاح الکرامه آمده که گرچه معنای لغوی تدلیس، پوشاندن عیب متاع از مشتری است اما آن چه بین فقها معروف می‌باشد، خلاف این است؛ زیرا ایشان، تدلیس را بر کتمان وصف و اظهار صفت کمال - هر چند عیب نباشد- اطلاق می‌کنند. همچنین تدلیس را منحصر به متاع نمی‌کنند مثل بحث در مورد تدلیس ماشطه^۴ و ضابطه‌ای که برای وصف ذکر می‌کنند، عقلایی بودن آن است؛ یعنی از نظر عقلا این شرط، متعارف و مقصود باشد؛ هر چند که خلاف آن وصف از جهت قیمت، ارزش بیشتری داشته باشد.^۵

حقوقدانان نیز تعاریف مختلفی از تدلیس ارائه کرده‌اند:

بعضی گفته‌اند: «تدلیس نوعی تقصیر عمد محسوب و عبارت است از به اشتباه انداختن دیگری به منظور مصمم کردن او به صدور اعلام اراده موجد عمل حقوقی و قبول الزام (یا الزاماتی) یا برعکس، به منظور این که شخص از قبول الزام (یا الزاماتی) و انعقاد معامله‌ای صرف نظر کند». (امیری قائم مقامی، ۱۳۷۸، ۳۱۴) و بعضی دیگر این چنین گفته‌اند: «اظهار دروغین واقعیت به وسیله لفظ یا فعل یا جلوگیری از افشای عیب موجود در موضوع قرارداد که به موجب آن، طرف دیگر به انعقاد قرارداد ترغیب شود». (بهروم، ۱۳۸۰، ۲۹)

^۱. «لا اشکال فی عدم التدلیس بالسکوت عن صفة الکمال، کما لا اشکال فی تحقق حکمة بالسکوت عن العیب من العالم به، هی او ولیها». (نجفی، ۱۳۶۶، ۳۶۳)

^۲. «و هو الظلمه کان المدلس یظلم الامر و بیهمه حتی یوهم غیرالواقع و منه اشتراط صفة قفوت، سواء کان من البایع او من مشتری». (جبعی عاملی، ۱۳۷۴، ۸۶)

^۳. «التدلیس بما یختلف الثمن بسببه یشیت به الخیار بین الفسخ و الامضاء». (حسینی عاملی، پیشین، ۶۴۴)

^۴. «کتمان صفات و اظهار غیرها مما هو احسن منها و ان لم تکن عیوبا». (همان، ۶۴۴)

^۵. «و ضابطه کل وصف متعلق به غرض مقصود للعقلا و ان کان ضده اجود فی المالیه فان الخیار یشیت اذا لم یخرج علی الوصف المشترط». (همان، ۶۴۵)

اما به نظر می‌رسد که بعضی از اساتید حقوق، تدلیس را به صورت کاملتری بیان کرده‌اند: «نیرنگی است نامتعارف که از سوی یکی از دو طرف معامله یا با آگاهی و دستکاری او به منظور گمراه ساختن طرف دیگر به کار می‌رود و او را به معامله‌ای برمی‌انگیزد که در صورت آگاه بودن از واقع به آن رضایت نمی‌داد». یا به طور جامع و مختصر می‌توان گفت؛ تدلیس، فریب دادن طرف قرارداد در انگیزه اصلی یا یکی از جهات تراضی است؛ و بالاخره در حقوق انگلیس، تدلیس به صورت جزئی از نظریه وسیع «اظهار خلاف واقع» مطرح می‌شود. در تعریف «اظهار خلاف واقع» گفته‌اند: «اظهار فریبنده‌ای است که در خلال مذاکراتی که منجر به انعقاد قرارداد می‌شود مطرح شده است که ممکن است به صورت شرطی از قرارداد باشد یا به صورت شرطی فرعی در آن مطرح شود، مشروط به این که طرفی که آن اظهارات را بیان می‌کند، صحت آن را تضمین کند و اظهارات مذکور در تمایل طرف مقابل نسبت به انعقاد قرارداد تاثیر بگذارد، هرچند که ممکن است هیچ یک از طرفین معامله چنین قصدی را نداشته باشند که اظهارات مذکور اثر قراردادی داشته باشد...». در این سیستم حقوقی «تعریف منصوص قانونی» از تدلیس در دست نیست. براساس «رویه قضایی الزام‌آور»، تدلیس هنگامی بنا به قواعد کامن لا تحقق می‌یابد که در قلمرو مسؤولیت مدنی، واجد شرایط لازم برای اقامه دعوی فریب باشد. این شرایط در اصل ناظر به کذب در گفتار است. در این جا به طور اجمال می‌توان گفت که کذب، اعم از کذب در گفتار یا کردار، هنگامی سبب تدلیس می‌شود که مربوط به واقعیت خارجی و برای فریب طرف دیگر و به این قصد باشد که طرف دیگر طبق آن عمل کند و طرف دیگر نیز در واقع طبق آن عمل کند و زیان ببیند.

۵- مفهوم سند الکترونیکی

اسناد الکترونیکی اسنادی هستند که به روش رایانه ای تولید، منتقل و نگهداری شده‌اند. آنها ممکن است به شیوه الکترونیکی متولد شده و یا از شکل اصلی خود به فرم الکترونیکی در آمده باشند. (مثل اسکن از پرونده های کاغذی). بند ۷ از ماده ۲ قانون یکنواخت مبادلات الکترونیکی ایالات متحده آمریکا سند الکترونیکی را «سند تولید، ارسال، مبادله و یا ذخیره شده از طریق وسایل الکترونیک دانسته است». با استفاده از این تعریف و تعریف ارائه شده در قانون ایران می‌توان سند الکترونیک را اینگونه تعریف کرد «سند الکترونیکی عبارت است از نوشته ای که از طریق وسایل الکترونیکی تولید، ارسال، دریافت و ذخیره شده و در مقام دعوی یا دفاع قابل استناد باشد». مقصود از نوشته خط یا علامتی است که روی کاغذ یا چیز دیگر رسم شده و حاکی از مطلبی باشد. (صدر زاده، ۱۳۶۹، ۶۱) قانون تجارت الکترونیکی ایران و همچنین در قانون نمونه آنسیترال عبارت داده پیام به کار رفته و بدین صورت تعریف شده است «اطلاعات ایجاد، ارسال، دریافت و یا ذخیره شده از طریق ابزار الکترونیکی نوری و یا وسایل مشابه از جمله مبادله الکترونیک داده ها، پست الکترونیک، تلگرام، تلکس و یا تله کپی» این واژه را به طور الکترونیک می‌توان معادل «نوشته الکترونیکی» دانست. بدیهی است که نوشته مذکور ممکن است توسط انسان ایجاد شده و یا حاصل عملکرد خودکار رایانه باشد مانند محاسبات و تحلیل هایی که بوسیله خود رایانه و از طریق به کارگیری نرم افزار و دریافت اطلاعات از وسایل دیگر مانند حسگرهای دور از رایانه صورت گیرد. (چیسسک^۱، ۲۰۰۰)

قانون مدنی ایران در ماده ۱۲۵۸ ادله اثبات دعوی را در ۵ قسم یعنی اقرار، اسناد کتبی، شهادت، امارات و قسم به شمارش آورده^۲ و در ماده ۱۲۸۴ سند را چنین تعریف کرده است: «سند عبارت است از هر نوشته که در مقام دعوی یا دفاع قابل استناد باشد» و مواد بعدی را به بیان احکام، ارزش و جایگاه این دلیل اختصاص داده است. قانون تجارت الکترونیکی نیز در مواد ۶ تا ۱۲ به جایگاه و ارزش اثباتی ادله الکترونیک در قالب «داده پیام» پرداخته و پس از آنکه آن را در ماده ۲ اینگونه تعریف نموده: «هر نمادی از واقعه، اطلاعات یا مفهوم است که با وسایل الکترونیکی، نوری و یا فن آوری های جدید اطلاعات تولید، ارسال، دریافت، ذخیره یا پردازش می‌شود». در مواد بعدی به ارزش آن به عنوان دلیل و معادل نوشته پرداخته است و در ماده ۶

^۱ Chissik

^۲ برخی بیان قانون مدنی را احصاء نمی‌دانند (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۲، ۳۰۹) و برخی بدون اظهارنظر در این خصوص، در شرح خود از قانون مدنی پیروی کرده‌اند. (امامی، ۱۳۴۶، ۲۲).

تصریح می کند: «هرگاه یک نوشته از نظر قانون لازم باشد، داده پیام در حکم نوشته است». ماده ۱۲ نیز به طور کلی تصریح می کند: «اسناد و ادله ممکن است به صورت داده پیام باشد ...». آنچه در تعریف قانون مدنی ملاک سندیت قرار گرفته عبارت است از «مکتوب» و «قابل استناد»^۱ بودن دلیل که اعم است از آنکه روی کاغذ باشد یا روی پوست یا حامل دیگر. (صادقی نشاط، پیشین، ۴۸)

۶- اختیار قاضی در تشخیص ارزش اثباتی داده پیام

ماده ۱۳ ق.ت.ا اصلی را مقرر کرده است که بر اساس آن تعیین و تشخیص ارزش اثباتی داده پیام به دادرس واگذار شده است، با این حال دادرس باید با توجه به عوامل مطمئن از جمله تناسب روش های ایمنی به کار گرفته شده با موضوع و منظور مبادله داده پیام در این زمینه تصمیم بگیرد. با توجه به بند ۲ ماده ۹ قانون نمونه آنسیترال که برای تنظیم ماده ۱۳ مورد اقتباس قرار گرفته مطمئن بودن از حیث شیوه ایجاد، نگهداری یا انتقال داده پیام و همچنین روش محافظت از تمامیت اطلاعات باید ارزیابی شود. در زمینه معیارهای حقوقی، فنی و تجاری که باید برای تعیین مناسب بودن این روش ها مورد توجه قرار گیرد. یادداشت دبیرخانه کمیسیون سازمان ملل در تفسیر بند ۳ ماده ۹ کنوانسیون سازمان ملل درباره ارتباطات الکترونیکی سال ۲۰۰۵ عوامل زیر را نام می برد:

۱- میزان پیشرفته بودن تجهیزات مورد استفاده توسط هریک از طرفین. ۲- ماهیت فعالیت تجاری آنان. ۳- میزان عملیات تجاری بین طرفین. ۴- ماهیت و ارزش معاملات. ۵- وضعیت و کارکرد امضاء در نظام قانونی مورد نظر. ۶- قابلیت سیستم های ارتباطی. ۷- روش های تصدیق پیشنهادی توسط واسطه های ارتباطی. ۸- مجموعه روش های تصدیق انتقال یافته از سوی واسطه ارتباطی. ۹- رعایت عرف و عادات تجاری. ۱۰- وجود ساز و کارهای بیمه در مقابل ارتباطات غیرمجاز. ۱۱- اهمیت و ارزش اطلاعات موجود در ارتباطات الکترونیکی. ۱۲- در دسترس بودن سایر روش های تعیین هویت و هزینه به کارگیری آنها. ۱۳- درجه مقبولیت یا عدم مقبولیت روش تعیین هویت در بخش یا قلمرو مربوط. ۱۴- هرگونه معیار مرتبط دیگر. (زرکلام، ۱۳۹۳، ۱۹۰)

۷- در حکم سند رسمی بودن داده پیام

ماده ۱۵ ق.ت.ا با قید اینکه نسبت به سوابق الکترونیکی و امضای الکترونیکی مطمئن انکار و تردید مسموع نیست و فقط می توان ادعای جعل نسبت به آن کرد در واقع ارزش اثباتی معادل اسناد رسمی برای داده پیام مطمئنی که دارای شرایط مذکور در ماده ۱۰ قانون است قائل شده است؛ به عبارت دیگر، مقنن حکم ماده ۱۲۹۲ ق.م. در زمینه اسناد رسمی کاغذی را به داده پیام الکترونیکی مطمئن تسری داده است. برخی از نویسندگان به استناد ماده ۱۲۸۷ قانون مدنی اساساً ماده ۱۵ قانون تجارت الکترونیکی را خلاف صریح قوانین و مقررات خاص راجع به اسناد رسمی و ادله اثبات دعوا دانسته و استدلال کرده اند:

«... سند الکترونیکی در صورتی که نوع رسمی آن مد نظر باشد باید سه شرط اصلی سند رسمی (وفق ماده ۱۲۸۷ ق.م: تنظیم توسط مامور صالح، در حدود صلاحیت و طبق مقررات) در آن محقق گردد. در غیر این صورت، سند ارسال شده با وسایل الکترونیکی را به هیچ وجه نمی توان رسمی محسوب داشت. همین اثر خود بیانگر آن است که نمی توان صرف اطلاق عنوان سند رسمی یا در حکم سند رسمی به یک مدرک را (ولو از سوی مقنن باشد) موجب رسمی شدن محسوب داشت. تسری آثار حقوقی امضای الکترونیکی که ماهیتاً می تواند مجزای از متن بوده یا تنها برای امضاء قسمتی از متن بکار رود، در مورد تمام

^۱ برخی بزرگان نوشته و امضا داشتن را از ارکان سند ذکر کرده اند. (کاتوزیان، ۱۳۸۷، ۲۷۷).

متن صحیح نمی باشد، مگر اینکه دفتر اسناد رسمی، اصالت امضای الکترونیکی و شمول آن را بر تمام متن تصدیق نماید.» (السان، ۱۳۸۷، ۱۸)

نکته ای که قابل ذکر است این است که، اگر نمی توان همانند اسناد رسمی کاغذی، داده پیام مطمئن را از طریق انکار یا تردید مورد تعرض قرار داد ولی مدعی ساختگی و جعلی بودن داده پیام مطمئن شد. در مورد داده پیام مطمئن نیز مدعی جعل باید اثبات کند که داده پیام برخلاف حقیقت و به ضرر او ساخته شده است ولی در آنچه به عنصر مادی جرم مربوط است نحوه اثبات آن با اسناد کاغذی متفاوت است. در این باره باید شرایط ماده ۶۸ ق.ت.ا فراهم باشد.^۱

۹- تعارض دلایل الکترونیک با دلایل سنتی اثبات دعوا

حل تعارض بین ادله سنتی از یک سو با توجه به ارزشی که قانون برای هر دلیل نسبت به دلایل دیگر مشخص کرده و از سوی دیگر با توجه به دلالت هر یک از این ادله از نظر قاضی برای اثبات دعوا یا دفاع از آن در مقایسه با دلیل معارض صورت می گیرد. به طور مثال به موجب ماده ۱۳۰۹ قانون مدنی ایران در مقابل سند رسمی یا سندی که اعتبار آن در محاکم محرز شده، دعوی که مخالف با مفاد و مندرجات آن باشد به شهادت شهود اثبات نمی گردد. هرچند ماده ۱۳۰۹ ق.م بر اساس نظریه مورخ ۶۷/۸/۸ شورای نگهبان مخالف شرع شناخته شده است، ولی برخی از حقوقدانان با این استدلال که چون صلاحیت شورای نگهبان در ابطال مستقیم قانون، آن هم خارج از آیین پیش بینی شده در قانون به شدت مورد تردید و انکار است، این ماده را همچنان معتبر می دانند. (کاتوزیان، ۱۳۸۰، ۳۷۰)

ماده ۲-۱۳۱۶ قانون مدنی فرانسه مقرر می دارد: «اگر قانون حاوی اصول دیگری نباشد و در صورت فقدان قرارداد بین طرفین، قاضی با توسل به وسایل گوناگون و صرف نظر از قالب دلایل، تعارض دلایل ادبی یا کتبی را با تعیین دلیلی که مقرون به صحت است مشخص خواهد کرد». با توجه به این ماده قاضی تنها زمانی تعارض دلایل را حل و فصل خواهد کرد که در این خصوص توافقی بین طرفین وجود نداشته باشد؛ یعنی، چنانچه طرفین در خصوص ارزش اثباتی دلایل الکترونیکی در مقایسه با دلایل دیگر توافق کرده باشند قاضی الزاماً باید مطابق این توافق عمل کند. (زرکلام، ۱۳۸۲، ۵۳)

قانون تجارت الکترونیکی ایران با توجه به محدودیت هایی که در حقوق ایران برای توافق در خصوص دلایل وجود دارد طبیعتاً نمی توانسته از الگوی فرانسوی پیروی کند. از این رو ماده ۱۳ ق.ت.ا با تبعیت از بند ۲ ماده ۹ قانون نمونه آنسیترال در خصوص دلایل الکترونیکی مقرر می دارد: «به طور کلی، ارزش اثباتی داده پیام با توجه به عوامل مطمئن از جمله تناسب روش های ایمنی به کار گرفته شده با موضوع و منظور مبادله داده پیام تعیین می شود». در واقع ماده ۱۳ ق.ت.ا، دست قاضی را در تشخیص ارزش دلایل الکترونیکی ساده در مقایسه با سایر دلایل باز گذاشته است؛ اما در خصوص دلایل الکترونیکی مطمئن، قانون تجارت الکترونیکی در ماده ۱۴ خود آن را در حکم اسناد معتبر و قابل استناد دانسته و در ماده ۱۵ انکار و تردید را نسبت به آن مسموع ندانسته است. عبارت دیگر، مقنن از پیش ارزش اینگونه دلایل را با برخی از ادله سنتی اثبات دعوا، نظیر اسناد عادی تعیین کرده است؛ اما اگر ادله الکترونیکی مطمئن با اسناد رسمی کاغذی در تعارض قرار گیرد، با توجه به سکوت قانون تجارت الکترونیکی، حل این تعارض مسلماً با قاضی است که با توجه به اختیاری که در کشف حقیقت دارد و با عنایت به ماده ۱۳ در این خصوص تصمیم گیری کند. (زرکلام، ۱۳۹۳، ۱۹۷)

^۱ ماده ۶۸ ق.ت.ا: «هرکس در بستر مبادلات الکترونیکی از طریق ورود، تغییر، محو و توقف داده پیام و سیستم های رایانه ای و با استفاده از وسایل کاربردی سیستم های رمزنگاری تولید امضاء مثل کلید اختصاصی - بدون مجوز امضا کننده و یا تولید امضای فاقد سابقه ثبت در فهرست دفاتر اسناد الکترونیکی و یا عدم انطباق این وسایل با نام دارنده در فهرست مزبور و اخذ گواهی مجعول و نظایر آن اقدام به جعل داده پیام های دارای ارزش مالی و اثباتی نماید یا با ارائه آن به مراجع اداری، قضایی، مالی و غیره بعنوان داده پیام معتبر استفاده نماید جعلی محسوب و به مجازات حبس از یک تا سه سال و پرداخت جزای نقدی به میزان پنجاه میلیون ریال محکوم می شود. مجازات شروع به این جرم حداقل مجازات در این ماده است.»

۱۰- ضمانت اجرای ناشی از تدلیس در قراردادهای الکترونیکی

به طور معمول تحقق تدلیس از سوی فروشنده رخ می‌دهد؛ به نحوی که وی کالا یا خدمات خود را آنگونه که هست، عرضه نکرده و آن را بهتر از واقع نشان می‌دهد، یا عیوب آنها را می‌پوشاند. به همان میزان که تدلیس در قراردادهای سنتی محقق می‌شود، در قراردادهای الکترونیکی نیز چنین امری رخ می‌دهد؛ زیرا، در این قراردادها فروش کالا با بیان اوصاف آن صورت می‌گیرد و نه با رؤیت، گاهی در تبلیغات اینترنتی اوصاف کالا را برای جذب مشتری، بیش از حد برجسته می‌کنند، به گونه‌ای که، وصف موهومی به کالا منتسب می‌شود. از آنجا که در قراردادهای الکترونیکی به طور معمول در مقابل کالا یا خدمات پول پرداخت می‌شود و نه کالا، لذا تحقق تدلیس از سوی مشتری قابل تحقق نیست (گرینگراس^۱، ۲۰۰۸). مگر اینکه به نحوی بر معاوضه کالا توافق شود؛ در این صورت، تحقق تدلیس از جانب مشتری نیز متصور است؛ این موضوعی است که در فضای الکترونیکی با فضای فیزیکی تفاوتی ندارد.

۱۰-۱. ضمانت اجرای فسخ

بعنوان قاعده کلی، این که کاربر در نتیجه برجسته کردن تبلیغات در وبسایت‌ها به انعقاد قرارداد ترغیب شود، نمی‌تواند دلیلی بر تحقق تدلیس باشد؛ مگر آنکه واقعاً اوصافی بیش از آنچه در کالا یا خدمات است، بیان شود. برای مثال، در وبسایت شرکت مخابرات، یک بسته خدمات شامل خط تلفن ثابت، خط تلفن همراه و فروش اینترنت پر سرعت عرضه شود و خریدار به استناد پر سرعت بودن آن به صورت اینترنتی سفارش را تکمیل و قراردادی دوساله منعقد کند؛ اما پس از دریافت خدمات، متوجه معمولی بودن سرعت اینترنت شود. در تحقق تدلیس در این فرض، تردیدی نیست، زیرا سرعت در اینترنت وصف اساسی محسوب می‌شود. در نظام حقوقی ایران، در نتیجه عمدی بودن این اظهارات خلاف واقع، قرارداد باطل تلقی می‌شود؛ چه آنکه به لحاظ اساسی بودن وصف مذکور، خیار تدلیس جریان ندارد؛ این در حالی است که در نظامهای حقوقی آمریکا و انگلستان فریب خورده حق فسخ قرارداد و درخواست اعاده به وضع سابق را دارد. در فرض غیر عمدی بودن اظهارات، در حقوق ایران باید قائل به خیار تخلف از وصف شد؛ حکمی که در نظام حقوقی انگلستان و آمریکا نیز به دلیل تحقق تدلیس، جریان دارد اما اگر خریدار سفارش خود را به دلیل پر سرعت بودن اینترنت انجام نداده و صرفاً به دنبال چنین مجموعه کلی باشد، در هر سه نظام حقوقی یاد شده، تدلیس جریان ندارد؛ مانند موردی که شرکتی در وبسایت خود، ضمن درج آگهی پذیره نویسی سهام شرکت، اعلام میدارد که در هیأت مدیره شرکت، فرد صاحب نام و مدیر با قابلیت وجود دارد، در حالی که چنین نیست؛ حال اگر فردی بدون توجه به این اظهارات تعدادی از سهام را خریداری و فرد دیگری با تکیه بر این اظهارات که در مجموعه شرکت مدیر توانمندی وجود دارد، اقدام به پذیره نویسی نماید، مطابق حقوق انگلیس و آمریکا، نسبت به فرد نخست تدلیس محقق نشده، اما نسبت به فرد اخیر تدلیس متقلبانه صورت گرفته است و برای وی امکان جبران خسارت و فسخ قرارداد پذیره نویسی فراهم است.^۲ این در حالی است که در نظام حقوقی ایران، نسبت به فرد نخست، تدلیس صورت نگرفته اما نسبت به فرد دوم، اشتباه اساسی رخ داده است؛ اشتباهی که بطلان پذیره‌نویسی را موجب می‌شود. مثال دیگری که میتوان به آن متوسل شد، قرارداد بیمه اینترنتی است که افراد برای مسافرت تهیه میکنند، گاهی این امکان وجود دارد که چنانچه بیمه گر تمامی حقایق را بیان کند، فرد مسافر از انعقاد قرارداد اجتناب نماید؛ مانند فرضی که مسافر اشیاء گران‌قیمتی چون جواهرات به همراه داشته و بیمه آنها برای وی واجد اهمیت است. در چنین فرضی هرگاه بیمه گر عدم پوشش بیمه نسبت به سرقت یا مفقود شدن وسایل همراه بیمه گذار را بیان نکرده و از بیمه کامل سخن بگوید قرارداد بیمه مذکور، بعنوان قرارداد با حداکثر حسن نیت در

^۱ Gringras

^۲ البته در حقوق انگلیس به موجب ماده ۶۳ قانون شرکتها مصوب ۱۹۸۵، شرکتها در فرض تحقق تدلیس غیرعمدی در آگهی عرضه سهامشان، باید خسارت وارده را جبران کنند.

حقوق انگلستان و آمریکا قابل فسخ است.^۱ در نظام حقوقی ایران نیز هر چند سکوت فی نفسه موجب تدلیس نیست، اما به نظر می‌رسد که چه بسا بیمه گذار به لحاظ کامل معرفی شدن قرارداد بیمه، اشیای قیمتی با خود حمل نموده و در صورت آگاهی از حقیقت، چنین قراردادی منعقد نمی‌کرد. لذا، بیمه اشیاء همراه، وصف اساسی داشته و در نتیجه، قرارداد بیمه باطل است.

موضوع دیگر آنکه، محدود کردن دایره مسئولیت از سوی وبسایت‌ها، در بخش مصونیت فروش و درج شروط معافیت^۲ و اعلام مصونیت آنها در برابر خسارات ناشی از تدلیس، باطل و بلا اثر است.^۳

در قراردادهای الکترونیکی نمیتوان میان اشتباه و تدلیس مرز دقیقی ترسیم نمود، در صورت بروز اختلاف، تشخیص هم از یکدیگر، دشوار است؛ مانند آنکه، سفارش دهنده کالا در صورت عدم رضایت از کالای خریداری شده، میتواند به این استناد که در زمان انتخاب کالا دچار اشتباه شده و بر روی کالایی مشابه کلیک کرده است، ادعای اشتباه کند و نیز میتواند به این ادعا که کالای مزبور را به شرط داشتن اوصافی که در وبسایت ذکر شده، خریداری کرده و حال فاقد آن اوصاف بوده یا آنکه دارای وصفی پایین تر از اوصاف مذکور است، مدعی تحقق تدلیس شود. نتیجه امر در نظام حقوقی ایران یکسان است؛ چه آنکه با تحقق تدلیس یا اشتباه در اوصاف اساسی و جوهری معامله، معامله باطل تلقی میشود و در فرض اشتباه در اوصاف فرعی، حق فسخ بوجود می‌آید؛ اعم از آنکه، اشتباه صورت گرفته باشد و یا تدلیس؛ اما در نظامهای حقوقی دیگر، گاهی احکام اشتباه و تدلیس، متفاوت بوده و باید در هر مورد به حکم مقتضی توجه کرد.

نتیجه اینکه بحث تدلیس از جمله مواردی است که میتواند در مسیر انعقاد قراردادهای سنتی و نیز در جریان تشکیل قراردادهای الکترونیکی محقق شود. در این دو قسم از قراردادهای تنها نحوه ظهور تدلیس متفاوت است؛ به گونه ای که در یکی تدلیس در فضای مجازی و در دیگری در فضای واقعی محقق می‌شود؛ اما از لحاظ آثار و احکام حقوقی حاکم بر آن ماهیت، فضا مؤثر نبوده و در هر حال قواعد حقوقی یکسانی اعمال می‌گردد. (حبیب زاده، ۱۳۸۹، ۱۲۹)

۱۰-۲. ضمانت اجرای جبران خسارت

برای اینکه طرف زیان دیده از عدم اجرای تعهد قراردادی بتواند خسارت وارد بر خود را از طرق قراردادی مطالبه کند باید شرایطی جمع شود که فقدان هر کدام او را از دستیابی به هدف خویش که همان جبران خسارت قراردادی است محروم خواهد کرد. این شرایط عبارتند از: رابطه سببیت بین عدم اجرا یا تاخیر در انجام تعهد با ورود خسارت؛ قطعی بودن خسارت و پیش بینی آن به هنگام تشکیل قرارداد و سر انجام مستقیم بودن خسارت. اگر قطعی بودن خسارت محرز نشود و متعهد له نتواند ثابت کند که بروز خسارت به طور قطع ناشی از تخلف متعهد در انجام تعهد است بنا بر اصل عدم مسئولیت، شخص اخیر از جبران خسارت معاف خواهد شد همانگونه که نمی‌توان او را به جبران خسارتی بیش از آنچه را که از حدود پیش بینی و التزام او به هنگام تشکیل قرارداد بوده محکوم کرد. خسارات غیر مستقیم یا با واسطه نیز نمی‌تواند از طرف زیان دیده قابل مطالبه باشد.

هر چند در مفهوم عام، ضمانت اجرا یا Sanction شامل شیوه جبران خسارت یا Remedy می‌شود و بعضی از نویسندگان نیز این دو را به جای یکدیگر به کار می‌برند ولی در معنای دقیق کلمه ضمانت اجراها در قرارداد بیشتر جنبه پیشگیرانه دارد. در حالی که شیوه های جبران دارای جنبه جبران التیامی و تصحیحی است. در واقع می‌توان گفت که ضمانت اجرا زمانی مطرح می‌شود که هنوز خسارتی متوجه متعهد له قراردادی نشده است و اینکه چه باید کرد که خسارتی به وجود نیاید و طرف قرارداد متضرر نشود. ولی شیوه های جبران بعد از بروز خسارت مطرح می‌گردد.

^۱. Banque Keyser Ullmann SA v. Skandio (UK) ins.Co.Ltd.And others, {1991}2AC249.

^۲. Exemption Clauses

^۳. The Misrepresentation Act 1967, sec.3.

تقلیل ثمن و به طور کلی تقلیل مبلغ قراردادی به عنوان یکی از شیوه های جبران خسارت در بعضی از نظامهای حقوق داخلی از جمله حقوق فرانسه (ماده ۱۶۴۴ قانون مدنی) و نیز حقوق انگلیس (ماده (۳) ۵۳ قانون بیع کالا) مورد پذیرش قرار گرفته است. که متفاوت از موضوع ارزش در حقوق ما می باشد. همچنین در کنوانسیون بیع بین المللی کالا (وین) در مواد ۴۵ و ۵۰ و نیز در اصول حقوق قراردادهای اروپا در ماده ۴۰۱: ۹ به عنوان دو سند مهم بین المللی به این شیوه جبران اشاره شده است. در ارتباط با ضمانت اجراها هم می توان گفت به تعلیق قرارداد و نیز تضمین اجرای آن به عنوان ضمانت اجراهای مهم اشاره کرد که در نظام حقوق ایران مورد شناسایی قرار نگرفته است.

در قانون مدنی آلمان (ماده ۳۱۱)، قانون متحد الشکل تجاری (UIC) (کنوانسیون وین) بند ۱ ماده ۷۱ و اصول حقوق قرارداد های اروپا به این شیوه اشاره شده است در توضیح حق تعلیق اجرای قرارداد بر اساس آنچه در کنوانسیون وین آمده، در صورتی که احراز شود طرف دیگر بخش عمده ای از تعهداتش را انجام نخواهد داد طرف دیگر می تواند اجرای تعهداتش را به حالت تعلیق در آورد.

در خصوص تضمین اجرای تعهد به عنوان شیوه ای دیگر در قانون مدنی آلمان (ماده ۳۱۱) به متعهد لهی که اجرای تعهدات خود را به حالت تعلیق در آورده اجازه داده شده که برای اطمینان از اجرای قرارداد از طرف مقابل تقاضای تضمین مناسب کند. و تا زمانی که این تضمین به او داده نشده همچنان از اجرای قرارداد خودداری نماید. مطابق با بند سوم ماده ۷۱ کنوانسیون وین چنانچه متعهد در زمینه ایفای تعهد اطمینان کافی فراهم آورد طرف دیگر باید اجرای تعهد را از سر گیرد.^۱

۱۱- نتیجه گیری

ادله اثبات دعوی که در ماده ۱۲۵۸ ق.م احصا شده است که عبارتند از: اقرار؛ اسناد کتبی؛ شهادت؛ امارات و قسم. در حالیکه در حقوق تجارت الکترونیکی نیاز است ادله اثباتی از این فراتر رود چرا که در محیط اینترنت موارد فوق غالباً قابل اعمال نیست بلکه چون قراردادهای به صورت پیام منعقد می شوند داده پیام باید ادله اثبات نوین مورد پذیرش محاکم قرار گیرد. داده پیام در بند الف ماده ۲ ق.ت.ا تعریف شده که «هر نمادی از واقعه، اطلاعات یا مفهوم است که با وسایل الکترونیکی، نوری یا فناوری های جدید اطلاعات تولید، ارسال، دریافت، ذخیره یا پردازش می شود». لازم نیست داده پیام حتماً پرنیت شود تا بعنوان ادله قابل استناد باشد بلکه صرف وجود داده پیام بعنوان ادله الکترونیکی کافی است و یکی از خصیصه های آن باید قابل رجوع و دسترس و بازبینی بودن باشد. استناد پذیری ادله الکترونیک عبارت از واجد اعتبار بودن داده های الکترونیک در محضر دادگاه و ایفای نقش در صدور رای مقتضی است. برای اینکه دلیل الکترونیک بتواند همانند ادله سنتی کارکرد اثباتی داشته باشد، باید دو شرط عمده ای استناد پذیری یعنی صحت انتساب، اصالت و انکارناپذیری را دارا باشد. برای محقق شدن این دو شرط اساسی ضروری است داده ها در مرحله توقیف به صورت مناسب حفاظت شوند. در بند (ط) ماده ۲ قانون تجارت الکترونیک و ماده ۴۰ قانون جرایم رایانه ای به استفاده از راه کارهای ایمن جهت حفاظت از داده ها اشاره شده که از مهم ترین آنها می توان به رمزنگاری اشاره کرد. این فناوری داده های اشخاص را با توجه به الگوی عمومی دریافت و پردازش می کند و تنها به فردی که داده هایش پردازش شده اجازه دستیابی به اطلاعات می دهد و دیگران نمی توانند به اطلاعات دست یابند؛ در رمزنگاری اطلاعات به وسیله درهم سازی به گونه ای که تنها با یک کلید محرمانه از حالت درهم خارج می شوند، مورد حفاظت قرار می گیرند و برای فردی که به این اطلاعات دسترسی ندارد، ناخوانا باقی می ماند. به این شیوه داده ها از خطر تغییر و تحریف محفوظ باقی می ماند و می توانند به گونه ای مطمئن مورد استناد قرار گیرند.

^۱ گفتگو با دکتر محمد باقر پارساپور در پایگاه اینترنتی نقش نو در رابطه با موضوع شیوه های جبران خسارت قراردادی، قابل جمع و تغییر به آدرس اینترنتی: <http://naghsh-e-no.com>

در رابطه با ارزش اثباتی امضای الکترونیکی مطمئن دو نظریه مطرح است: گروهی معتقدند برخورداری این نوع امضای الکترونیکی از چنین اثری فاقد پشتوانه منطقی حقوقی است و بر اساس نظریه مخالف، منحصر بودن امضای الکترونیکی دلیل این امر است. در راستای تطبیق مواد ۱۴ و ۱۵ قانون تجارت الکترونیکی و مواد ۱۲۸۷ و ۱۲۹۲ قانون مدنی می توان گفت، ارزش اثباتی اسناد رسمی، به این علت است که قوانین آیین دادرسی مدنی، ثبت اسناد و املاک، مدنی و ورویه قضایی و بخشنامه های ثبتی از آن پشتیبانی می کنند. اگرچه شرایط مندرج در ماده ۱۰ قانون تجارت الکترونیکی، امضای الکترونیکی مطمئن را به لحاظ فنی در سطح بالایی از امنیت قرار می دهد، اما نباید تصور کرد که به صرف وضع یک ماده در قانون می توان آنرا هم طراز امضای رسمی قرار داد. از این رو، به نظر می رسد تا زمانی که قوانین دقیقی در این زمینه به تصویب نرسیده است، رعایت اصول کلی مندرج در ماده ۱۲۹۲ ق.م یعنی تنظیم سند الکترونیکی در مرجع صالح و نزد مامور رسمی و با رعایت مقررات برای امضای الکترونیکی مطمئن نیز الزامی است.

تدلیس در قراردادهای الکترونیکی دارای مسئولیت و ضمانت اجرایی می باشد. اینگونه مسئولیت دارای ارکانی می باشد که در صورت وجود می توان جبران مسئولیت را ثابت شده دانست که از جمله این ارکان فعل زیان بار می باشد؛ یعنی فعل یا ترک فعلی که باعث ورود زیان به دیگری شده است نه به خود شخص که از جمله زیان های موجود در رابطه با این نوع قرارداد میتوان به عدم تسلیم کالا در زمان معین به خریدار اشاره نمود. در ماده ۳۹ ق.ت.ا به این مورد اشاره شده است که مقرر میدارد در صورتی که تامین کننده کالا در حین معامله به دلیل عدم موجودی کالا و غیره نتواند تعهدات خود را انجام دهد، باید مبلغ دریافتی را فوراً به مخاطب برگرداند و یا در ماده ۵۰ قانون فوق تامین کنندگان کالا در تبلیغ کالا و خدمات نباید مرتکب فعل یا ترک فعلی شوند که سبب مشتبه شدن و یا فریب مخاطب شود و مصادیقی دیگر هم در این رابطه موجود می باشد که در صورت بروز کسی که باعث ایجاد این خسارات شده ملزم به جبران آن می باشد مگر اینکه به موجب قانون جبران خسارت از او سلب شده باشد. شرایطی که میتوان زیان را از متعهد مطالبه کرد عبارتند از اینکه زیان باید حتمی باشد که بار اثبات آن بر عهده مدعی می باشد. البته در این رابطه اگر زیانی در حال، بوجود نیامده باشد ولی نقض تعهد صورت گرفته باشد و به وجود آمدن زیان در آینده حتمی باشد، در این صورت، طرف تعهد می تواند آن خسارت را مطالبه نماید ولی اگر ورود زیان در آینده، احتمالی باشد، پذیرفتن مطالبه چنین زیانی منطقی و قانونی نیست. شرط دیگر مستقیم بودن زیان می باشد یعنی اینکه بی واسطه این زیان وارد شده باشد؛ و از جمله شرایط دیگر به شخصی بودن زیان و یا اینکه زیان از قبل جبران نشده باشد و همچنین از قبل جبران نشدن زیان و قابل پیش بینی بودن زیان، مطالبی را بیان نمودیم.

منابع:

۱. ابن منظور، محمدبن مکرّم، لسان العرب، ج ۶، نشر ادب الحوزه، قم، ۱۴۰۵ ق.
۲. امامی، سیدحسن، حقوق مدنی، ج ۶، انتشارات ابوریحان، تهران، ۱۳۴۶.
۳. امیری قائم مقامی، عبدالمجید، حقوق تعهدات، ج ۲، چاپ اول، نشر میزان، تهران، ۱۳۷۸.
۴. آریان پور کاشانی، منوچهر، فرهنگ پیشرو آریان پور، ج ۲، چاپ اول، جهان رایانه، تهران، ۱۳۷۷.
۵. بشیری، عباس و پور رحیم، مریم، اسرار تجاری الکترونیکی کاربردی در قانون تجارت الکترونیک ایران، چاپ اول، جنگل، ۱۳۹۰.
۶. بهروم، مهد علی، سوء عرضه در حقوق انگلیس و تدلیس در حقوق اسلام، ترجمه دکتر جلیل فنواتی و دکتر ابراهیم عبدی پور، چاپ اول، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۰.
۷. جبعی عاملی، زین الدین، معروف به «شهید ثانی»، الروضه البهیة فی شرح اللمعه الدمشقیة، ج ۲ (دوره ۳ جلدی)، چاپ اسماعیلیان، قم، ۱۳۷۴.

۸. جعفری لنگرودی، دکتر محمد جعفر، دایره المعارف حقوق مدنی و تجارت، ج ۱، چاپ اول، بنیاد راستاد، تهران، ۱۳۵۷.
۹. جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق، ج ۶، گنج دانش، تهران، ۱۳۷۲.
۱۰. حبیب زاده، طاهر، تحقق تدلیس در انعقاد قراردادهای الکترونیکی، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۷۱، پاییز ۱۳۸۹.
۱۱. حسینی عاملی، سید محمد جواد، مفتاح الکرامه فی شرح قواعد العلامه، ج ۴، مؤسسه آل بیت (ع)، قم، بی تا.
۱۲. زرکلام، ستار، امضای الکترونیکی و جایگاه آن در نظام ادله اثبات دعوا، مجله مدرس، شماره ۱، ۱۳۸۲.
۱۳. السان، مصطفی، جنبه های حقوقی ثبت الکترونیکی، ماهنامه کانون سردفتران و دفتریاران، دوره دوم، شماره ۷۹، ۱۳۸۷.
۱۴. صادقی نشاط، امیر، حقوق تجارت الکترونیک، چاپ اول، جنگل، جاودانه، ۱۳۹۴.
۱۵. صدرزاده، افشار و سید محسن، ادله اثبات دعوی در حقوق ایران، مرکز نشر دانشگاهی، تهران، ۱۳۶۹.
۱۶. عاملی، زین الدین (شهید ثانی)، مسالک الافهام فی شرح شرایع الاسلام، ج ۲، مؤسسه المعارف الاسلامیه، قم، ۱۴۱۳ هـ.ق.
۱۷. فرهنگ اصطلاحات حقوقی انگلیسی به فارسی، چاپ سوم، بخش ترجمه دیوان داوری دعاوی ایران-لاهی، نشر یلدا، تهران، ۱۳۷۲.
۱۸. کاتوزیان، ناصر، اثبات و دلیل اثبات، ج ۱، میزان، تهران، ۱۳۸۰.
۱۹. کاتوزیان، ناصر، اعمال حقوقی، چاپ دوم، شرکت سهامی انتشار، تهران، ۱۳۷۱.
۲۰. نجفی، شیخ محمد حسن، جواهرالکلام، ج ۳۰، کتابفروشی اسلامییه، تهران، ۱۳۶۶.

21. Chissik, Michael and Kelman Alistair, electronic commerce law and material, sweet and Maxwell-2000.

22. Gringras, C. and Todd, E. Gringras: the Laws of the Internet, 3rd Rev. ed., 2008.

According to Data Messages and the Status of the Claims of Misrepresentation in e-Commerce

Fateme Momeni¹, Milad Mokhizadeh²

1. MA Criminal Law and Criminology, Islamic Azad University of Gorgan, Golestan, Iran

2. MA Private Law, Islamic Azad University of Gorgan, Golestan, Iran

Abstract

Communications and information technology, also has created a new legal rules. Rules that legally requires general and specific rights issues, as well as the specific procedures and documentation of electronic data in some cases are unique. In this respect, e-commerce law enacted in Iran is in some material on the basis of electronic data pointed out. The contracts concluded in a virtual environment, such as normal contract offer and acceptance of the dealers are required and since these contracts are carried out in a virtual environment without the physical presence dealers, Thus enabling identification of parties is hard, and in the meantime may be intentional or unintentional violations in these types of transactions, including product defects or loss of product etc. come into existence In this study, the responsibility of dealers given that these contracts require its own specific provisions, in accordance with the UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce Act of 1996, We'll Iran and e-commerce law. This study examines the concept of message data and documentation and other related concepts with which to express the position of the evidence in Iranian law and international rights deals. The results show that the data message as evidence of traditional (confession, documents, testimony and...) Capable of liable by the courts and authorities and therefore can be said in this respect (the basis of data, messages and arguments) development befitting been created.

Keywords: Data Messages, Electronic Contracts, Electronic Commerce Law, Evidence, Deception
